

כרס
מוזיאון ישראל
לאיור ספר ילדים
על שם בן־יצחק
לשנת תש"ע

מוזיאון ישראל, ירושלים

פרס מוזיאון ישראל לאיור ספר

על הפרס

איורים הם יצירות האמנות הראשונות שאנו פוגשים בילדותנו. במפגש עם איור משובח מתקיימים כל המאפיינים של התבוננות ביצירת אמנות מעולה: העונג, הריגוש, פענוח המסר וזיהוי התקופה והמקום. פרס מוזיאון ישראל לאיור ספר ילדים מבקש לעורר את המודעות לתחום אמנותי זה ולטפח מאיירים מצוינים.

ב־32 שנותיו הוענק הפרס אחת לשנתיים ל־11 מאיירים (אחדים זכו בו יותר מפעם אחת), הוענקו ציונים לשבח ל־50 מאיירים וניתנו ציונים מיוחדים ל־3 מאיירים נוספים – בסך הכול 85 ספרים עד היום. בשנת 2005 פרסם מוזיאון ישראל ספר מקיף על המאיירים הזוכים עד לשנה זו, "ספר המאיירים הגדול".

הפרס מוענק לזכר רבקה (סופר) ומיכאל בן־יצחק, שנהרגו בפיגוע בכיכר ציון בקיץ 1975 והניחו אחריהם שני ילדים.

אוצרת: נורית שילה-כהן
עריכת לשון: תמי מיכאלי
עיצוב התבנית הגרפית: זיווית נבו-ניסלביץ'
עיצוב והפקה: סטפני ורתי עיצוב
צילום המאיירים: צור קוצר
נדפס בדפוס קל, תל־אביב
קטלוג מס': 556
מסת"ב: 1 372 278 965 978

© מוזיאון ישראל, ירושלים, 2010, כל הזכויות שמורות

ילדים על שם בן־יצחק לשנת תשי"ע

כללי השיפוט לבחירת הספר הזוכה

מוזיאון ישראל ממנה ארבעה שופטים מומחים, והם מעניקים את הפרס למי שאיוריו הם המעולים ביותר. נוסף על הפרס (מדליית זהב), חבר השופטים זכאי להעניק עד חמישה ציונים לשבח (מדליות כסף). אם לא נמצאו ספרים ראויים, רשאים השופטים להחליט שלא להעניק כלל את הפרס או את הציונים לשבח.

הפרס מוענק בראש ובראשונה על איכותה האמנותית של יצירת המאייר אך גם על רכיבי הספר האחרים: איכות הטקסט, הקשר בין האיור לטקסט, ההתאמה לגיל הקורא, העיצוב, העימוד, ההדפסה, הכריכה ומלאכת הספר בכללותה.

מועמדים לפרס הם ספרים שראו אור בראשונה מ־1 בינואר 2008 עד 31 בדצמבר 2009, שמועד ההוצאה לאור שלהם מצוין בהם ושנדפסו בישראל. הספרים שאיורו הזוכים נבחרו מבין 185 ספרים, שאיורו 111 מאיירים והוציאו לאור 47 הוצאות ספרים, אשר הוגשו בשנה זו למבחנם של השופטים.

חבר השופטים

יו"ר: **נורית שילה-כהן**, אוצרת בכירה בינתחומית לחינוך מוזיאלי ואוצרת לאיור ספרי ילדים, מוזיאון ישראל

איציק רנט, מאייר, ראש המחלקה לתקשורת חזותית בבית־הספר הגבוה להנדסה ולעיצוב, שנקר

יהודה אטלס, סופר וחוקר ספרות ילדים

דורית צלטנר, מולי"ת, צלטנר ספרים של ילדים

ב־5 בינואר 2010 התכנס חבר השופטים והחליט להעניק את פרס מוזיאון ישראל לאיור ספר ילדים על שם בן־יצחק **לעפרה עמית** על איוריה לספר "כנפיים". עוד החליטו השופטים להעניק ציונים לשבח ל**אורית ברגמן** על איוריה לספר "הקטר", ל**לנה גוברמן** על איוריה לספר "ברחוב ירמיהו", ל**נטלי פודלוב** על איוריה לספר "גאיה וחמוריקו מצילים את העולם" ול**ירמי פינקוס** על איוריו לספר "מעשה בדיג ובדג הזהב".

לנה גוברמן

אורית ברגמן

ימי פינקוס

נמלי פודלוב

עברה עמית

עברה עמית

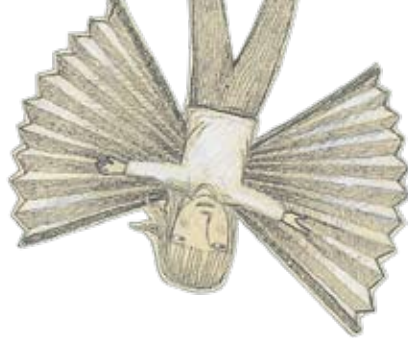
אורית ברגמן

לנה גוברמן

נמלי פודלוב

ימי פינקוס

כלת הפרס

עברה עמית

כנניים

כתבה: מאיה חנוך
כנרת, זמורה-ביתן, דביר, 2009

על אווירת הספר הלירית והחורפית. תשומת-הלב לפרטים גדולה, כגון הצילום של אלים גיבורת ספרו של לואיס קרול התלוי בחדרה של האם המאיירת או הרישומים מן הספר עצמו הפזורים על שולחנה שהם הד נוסף לריבוי המישורים המתוחכם ולתחושת האינסוף של ציור בתוך ציור בתוך ציור. כאלה הם גם הציטוטים, הגלויים והסמויים, מתולדות האמנות.

קשת הצבעים החמה, זוויות המבט והחיתוכים בכפולות הספר עשירים ומגוונים, ומוטיבים אחדים כגון הציפור והעלים מלווים אותו בתנועה מראשיתו ועד סופו. הצבעוניות העשירה והעוטפת הופכת לדרמטית בתמונת הקרקס ובכפולת העמודים של החלום שאין בה איורים והיא מותירה מקום לדמיון, שכן היא צבועה בתערובת כהה כמו זו הנראית כשעוצמים את העיניים. גם סופו של הספר פתוח לדמיונו החזותי של הקורא.

עפרה עמית מפליאה ליצור עולם סוראליסטי, פיוטי, אוורירי וחולמני. בכישורי הציור המשוכללים שלה היא בוראת עולם דמיוני ומציאותי כאחד האופף את הסיפור שיסודו בפנטזיה. איוריה עורכים דיאלוג מתמיד, בצבע ובצורה, בין דמות הילדה גיבורת הסיפור ובין דמותה הרשומה בידי אמה המאיירת – זו בצבע וזו ברישום עדין בשחור-לבן. אף שדמות הילדה כמעט מופשטת ומסוגנת בצורה מינימליסטית, היא אנושית ואפשר להזדהות אתה.

ריבוי מישורי האיור, כמו מסכי תפאורה בהצגת תאטרון, מתגלה כבר בעמוד הראשון של הספר: במישור הקדמי עלי השלכת, מאחוריו העץ, מאחוריו צלם של העלים ושל העץ על קיר הבית ובתוכו פנימה צללית האם והבת. המשחק בין פנים לחוץ ובין הצצה לבצבוע – לתוך הבית, מאחורי העץ או מתחת למטרייה – מוסיף מסתורין

ציון לשבח

אורית ברגמן

הקטר

כתב: יוליאן טובים, נוסח עברי: אפרים סידון
מוזן, 2009

איורי "הקטר" מבקשים לספר סיפור רחבי־יריעה המצויר מקרוב, מרחוק ולעיתים ממעוף הציפור – בלי להיכנס לפרטי הפרטים. קווי־המתאר עשויים במשיכות מכחול חופשיות, בעלות נוכחות ומרקם, וצבעיהם האדומים או הלבנים מוסיפים לאווירה הציורית של האיור.

הסיפור הוא סיפור אירופי – הילד שלבוש חולצת מלחים וצופה ברכבת רומז לתקופתו ולמקום התרחשותו – אך הוא חוצה את גבולות הזמן והמקום בעזרת אוירתו הפנטסטית של הציור. הקרון הנושא מגדל לוליני של פסנתרים ואלף הגיבורים השירינים המושכים את הרכבת הם רק דוגמה לפנטזיה ולאווירה הקרקסית השורה על איורי הספר כולו. ספר, שהוא שיר הלל לכוחה של מכונת הקטר.

הספר מצויר בחופשיות נהדרת, במשיכות מכחול רוויות, דשנות ועסיסיות, והוא חגיגה של צבעוניות חיה ומתפרצת. הצבעים הצהובים, הכחולים, האדומים והירוקים שבו והעשרתם במגוון הצבעים שלידם יוצרים צבעוניות כמעט פוביסטית, שמחה אך לא ילדית, ומלאת אופטימיות. ספר קשיח ("בורד בוק") באיכות אמנותית כה גבוהה הוא נדיר.

אורית ברגמן יוצרת תחושה של מסע בחבל ארץ. את שימושה הנבון בכפולות, שלעיתים נפתחות לכפולות ומכפולות, היא מנצלת לכמה מטרות: להעמיד פנורמות קולנועיות, כמו זו המתארת מרחוק את הרכבת שנוסעת על גשר, חולפת על פני תחנה ושוב מתגלה בין הגבעות, עד שהיא גדלה ומתקרבת במהירות אל הקורא; ולתאר כל קרון והסיפור שלו המצטרפים כולם לרכבת אחת ארוכה.

ציון לשבח

לנה גוברמן

ברחוב ידמיהו

כתבה: לבי דאון

כנרת, זמורה-ביתן, דביר, 2008

לנה גוברמן משתמשת בטכניקה לא אופיינית לאיור: משטחי הצבע עשויים פיסות בד בשלל צבעים והקווים רקומים בחוט ובמחט. טכניקה זו, שהיא מקובלת באמנות עממית, עשויה בספר שלפנינו בוורטואוזיות יוצאת-מן-הכלל, בתשומת-לב לפרטים ובהקפדה רבה על סוגי הבדים, על גוניהם ועל מיקומה המדויק של כל פיסת בד. המאירת היא מעין אוצרת של חומרי הגלם. והנה, על אף עבודתה הקשה והכמעט סזיזפית, התוצאה קלילה ואגבית. על אף שהוא מודפס על נייר, העין המתבוננת כמו ממששת את חומריות הבדים, ועל אף שהמילים רקומות בגוף האיורים, האוזן שומעת את המולת הקולות והרעשים.

כמו ספרה הקודם של גוברמן שזכה אף הוא בציון לשבח, גם ספר זה יוצר אווירה עירונית מקומית ומובהקת של שכונה

תל-אביבית רוחשת חיים. הדמויות שנעשו בחלקן על פי דמויות אמיתיות מאופיינות אך אינן סטראוטיפיות. ההומור והחן שבהן משקפים את חדוות העשייה של המאירת, וזו מדביקה גם את הקורא-המתבונן. סיפור המעשה מרוכז אמנם בזירה מסיימת, ברחוב אחד, אך אין באיורים משום חזרה אלא דווקא גיוון. מוטיבים חוזרים, כגון החתול בדף הפותח שעל הכריכה הפנימית יחד עם תמונת המשפחה הרצינית על הקיר, והחתול בדף הסוגר הנראה מגבו יחד עם תמונת בני המשפחה הצוחקים ה"רוקדת" על הקיר, מספרים את הסיפור כולו.

ציון לשבח

נטלי פודלוב

גאיה וחמוריקו מצילים את העולם

כתבו: סיון ואור סדן

אור, 2008

בתוך הצבעוניות הכללית המדכדכת. סגנון הדמויות מעוות מאוד, הן בפרופורציות הן בפרטי הרישום הקטנים. בכל הכפולות המרחק בין הקורא לדף אינו משתנה, ושתי הדמויות המרכזיות אינן בולטות לעומת יתר הגיבורים המשונים. פריטים שונים המציצים ממסגרת הדף מרמזים שהציור גולש וכמו ממשיך הלאה אל עולם או יקום שמתקיימים בחוץ.

איכותו יוצאת הדופן של האיור מעלה את הספר למדרגה גבוהה מזו שמציע תוכנו המגויס והדידקטי ומזכה את המתבונן בחוויה אמנותית. זוהי דוגמה מובהקת לכוחו של האיור להעשיר את הסיפור ולתת לו ביטוי חזותי מרתק.

נטלי פודלוב יוצרת עולם קודר, מסתורי, חורפי ולילי, ובו תחושה של סרט עתידיני או של תאטרון האבסורד. עולם של קצוות, דוחה ומושך, מבהיל ומקסים כאחד, הטבול באווירה ימיבינימית. דיירי העולם הזה הם יצורים קטנים, שכמו נלקחו מתחת עין המיקרוסקופ או נוצרו בקריצה לעולמם של בריוגל והירונימוס בוש; דמויות הזויות, שצפות מן התת-מודע המאיים ויוצרות תחושה אפוקליפטית. עולמות מוקטנים מציצים מתוך הדפים.

מרקמי הרקע של האיורים הם מרקמיו של עולם פוסט-תעשייתי עכור, מזוהם ועתיר גוונים מונוכרומיים. פה ושם יש נגיעות של צבע בשטחים קטנים או על ריבועי טקסט זעירים, המודבקים כקולאז' של משפטים בקומפוזיציה, מוסיפים מעט הומור, שוברים את שלל גוני האפור וזורעים נקודות אור

ציון לשבח

דמי פינקוס

מעשה בדיג ובדג הזהב

כתב: א"ס פושקין, תרגמה מרוסית: רנה ליטוין
אחוזת בית, 2008

הרוסי איוואן ביליבין – בחירות ההולמות את סיפורי פושקין. פינקוס אינו כופה את עצמו על הסיפור, ודאי שאינו מבקש להטביע בו חותם ישראלי מקומי, אלא הולך עמו אל המקום שממנו הוא בא. בעיצובו את הדמויות האנושיות ולבושן הוא מוסיף עליהן נימה קומית מדודה ומעניק להן אפיונים מובהקים ועם זה אינו הופך אותן לקריקטורות.

ראויים לציון העיצוב המוקפד והמדויק של הספר הנותן מענה הולם לעולם התוכן שלו, תשומת-הלב לפרטים כגון ניקוד הכותרת דמוי הגלים, גודל האוירים המשתנה לפי משאלותיה של אשת הדייג החמדנית, איכות ההדפסה המעולה והטקסט הנלווה על פושקין שנדפס בסוף הספר לצד דיוקנו. קלסיקה במיטבה!

"מעשה בדיג ובדג הזהב" מעניק תחושה של ספר ילדים אירופי. אויריו המרהיבים עשויים ברוח מעשיית הילדים הקלסית ומכבדים את מסורת האירור מסוף המאה ה-19 וראשית המאה ה-20. אף-על-פי-כן קולו המובהק של המאייר עולה מהם וכתב ידו האופייני ניכר בהם. גם המסגרות המקיפות את האוירים וגם חוקי הסגה הנוקשים אשר כמו ממשטרים אותם אינם יכולים לכושר הרישום הווירטואוזי של פינקוס, לשליטתו המדויקת בקו-המתאר מצד אחד ולעולם הצבעוני הכתמי, החופשי והמחוספס המתגלה בגלי הים ובשמים מצד אחר. אויריו פשוטים אך לא פשטניים והם מיטיבים ליצור את אוירת המעשייה של "היה היה".

באוירים ניכרת השפעתם של חיתוכי-העץ ('לובוק') הרוסיים, של המסורת האמנותית העממית ושל עולמו הצבעוני של המאייר